

İktisadî Özgürlük: "Sahip Olanlar" ve "Sahip Olmayanlar"*

Manuel AYAU,
Wolfgang KASPER
Barun MITRA
ve James SHIKWATI

Üç öncü liberal, Manuel Ayau, Barun Mitra ve James Shikwati Bağımsız Çalışmalar Merkezi'ni (CIS-Avusturalya) ziyaret etti. Manuel Ayau, Guatemala'da bulunan özel Universidad Francisco Marroquin'in fahrî başkanı ve deneyimli bir işadamdır. Barun Mitra, Yeni Delhi'deki Özgürlük Enstitüsü'nün kurucu yöneticisi ve serbest piyasa uzmanıdır. James Shikwati, Nairobi'deki Inter-Regional Economic Network'ün (Bölgesel Ekonomik Ağ'ın) kurucusu ve yöneticisidir. Bu üç liberal düşünür, Bağımsız Çalışmalar Merkezi'nin kıdemli üyesi ve University of New South Wales'de fahrî iktisat profesörü olan Wolfgang Kasper ile yardım, yoksulluk, hukuk ve ticaret konuları üzerine bir sohbet gerçekleştiriyor.

Wolfgang Kasper: Avustralya'ya hoş geldiniz. Dünya ekonomisinin gittikçe bütünleşen ve zenginleşen merkezi olarak nitelendirilen Avrupa, Kuzey Amerika ve yükselen Uzak Doğu'nun dışında bir bölgeden, üç önemli liberal düşünürü burada ağırlamaktan dolayı büyük mutluluk duyuyoruz. Bir bakıma sizler, bazen "yoksullar" olarak adlandırılan, insanlığın yoksul üçte ikilik kısmını teşkil eden Lâtin Amerika, Güney Asya ve Afrika'yı temsil ediyorsunuz. Bu sohbet, üçüncü dünya ülkelerindeki kitlesel yoksulluğun köklerini tartışmak ve varlıklı ülkelerin bu sorunun çözümüne yardım etmek için herhangi bir şey yapıp yapamayacaklarını keşfetmek için önemli bir fırsattır.

Manuel, sohbetimize size şu soruyu sorarak başlayabiliriz. Üçüncü dünya olarak adlandırdığımız ülkeler arasında en zengini olan Lâtin Amerika, neden ekonomik reform ve gelişme yolundaki ümit verici girişimleri başarısızlıkla sonuçlandırdı? Niçin, Lâtin Amerika ülkeleri (Şili hariç) liberalleşmeyi ve ekonomik gelişmeyi muhafaza etmede başarılı olamadı?

Manuel Ayau: Her şeyden önce, bu başarısızlık, tamamen kendi hatamızdır. Bu konuda, hiç kimseyi suçlayamayız.

Tâbiî ki, dünya politikalarının da bunda belli etkileri vardı ve bu etkiler, birçok politikamızın dış dünyayı başarısızlığımızın sorumlusu olarak görmelerine sebep

* "Economic Freedom: The 'Haves' and the 'Have Not'", *Policy*, Summer 2002.

İktisadî Özgürlük: "Sahip Olanlar" ve "Sahip Olmayanlar"

oldu. ABD'nin yaptığı yardım, büyük oranda fakirleşmeye sebep oldu, çünkü bu uygulama, çok sayıda kötü politikacının iktidarda kalmasına sebep oldu. Gerçi, zengin ülkelerdeki yoksul vergi mükelleflerinden, yoksul ülkelerdeki zengin elitlere yapılan—Lord Peter Bauer'ın dış yardım olarak adlandırdığı— para aktarımı Lâtin Amerika liderlerin, yoksul ülkelerin altından kalkamayacağı sosyal refah politikalarını öne sürmelerine imkân verdi. Bunun yanında, para yardımı yapan örgütler de sanayi ve ticarete zararlı müdahaleleri telkin etmeleri sebebiyle bu başarısızlığın sorumluları arasında zikredilebilirler.

Kasper: Konuya Afrika ve Güney Asya açısından bakıldığında, James ve Barun, siz de Manuel'in söylediklerine katılıyor musunuz?

James Shikwati: Afrika'da, kapitalizm ve iktisadî özgürlük, büyük ölçüde sömürgeci gizli bir plânın parçaları olarak algılandı. Sosyalistler, Afrika'nın bağımsızlığını savundu. Bu sebeple, Afrikalı elitler, uzun zamandan beri kapitalizm ve serbest piyasa karşıtı olup, sosyalist doğrultuda hareket ettiler. Soğuk Savaş boyunca, Doğu ve Batı, kendilerine taraftar toplamak amacıyla, Afrika'ya büyük miktarlarda yardımda bulundular. Liderlerimiz, daha fazla yardım alabilmek için, yardım yapan ülkelerin çıkarları doğrultusunda davrandılar. Kolay bir seçenek olan dış yardım sayesinde hükümet görevlileri, zor bir iş olan verimliliği artırma konusuyla ilgilenmek zorunda değillerdi. Birçoğu, yardıma alıştı ve halkın menfaatlerini hesaba katmayan, önemsiz, yardım programı idarecileri hâline geldi.

Barun Mitra: Kalabalık bir ülke olan Hindistan'a yapılan yardımlar da çözüm getirmedi. Başka yerlerde olduğu gibi, burada da yardım ideolojik yozlaşmaya sebep oldu. Yozlaşmış/çürümüş siyasî uygulamaları kurumsallaştırdı ve onların açıklarını kapattı.

Kasper: Sovyet merkezî plânlaması ve Nehru'nun devlete ait sanayiye verdiği desteği mi kastediyorsunuz?

Mitra: O yalnızca meselenin bir yönü. Ancak, Batı'nın yaptığı yardım, zararlı ve pahalı olan sosyalizmin muhafaza edilmesine sebep oldu. Yardım, güçlü çıkar grupları oluşturur ve artan bir yardım bağımlılığı yaratır. Sözde "İyi Samiriyeliler" (Good Samaritans), profesyonel yardım peşinde koşan bir kast yaratır, politikacıları yozlaştıracak ganimetler sunar ve iktisadî özgürlüğü yok eden ve bireysel teşebbüsü engelleyen paternalist, tepeden inme bir kolektivizmi desteklerler. Şu anda hibe projeleri yazma konusunda uzmanlaşan resmî bir dilenciler sınıfı mevcut. Bunların, yardım edileceklerle hiçbir ilgisi/yakınlığı yok. Ayrıca bu kişiler mevcut gerçekleri de bilmezler. Bununla beraber, hibe projeleri, zaten sadece yardım yapan ülkeleri memnun etmek zorunda.

Shikwati: Geçmişte yaşanan sorunlar yüzünden, Afrika'ya yapılan dış yardımların çoğu, Dünya Bankası'nın yaptığı yardımlar da dahil olmak üzere, 1990'lar da donduruldu. Halkın yararına olacak şekilde, politikacılar artık artış gösteren vergilere çok daha fazla bağımlı hâle geldiler ve bu sebeple de vergi mükelleflerini dinlemek zorundalar. Bu durum, politikacıları, gerçek gelişmeyi sağlama doğrultusunda düşünmeye sevk ediyor.

Şu anda Afrika'da çok daha fazla insan, dış yardımın, yoksulluktan kurtulmanın bir yolu olup olmadığını sorguluyor ve vatandaşlar daha fazla özgürlüğü ve

yolsuzluklar/yozaşma üzerinde daha etkili bir denetimi talep ediyorlar. Yardımlarda görülen azalma yüzünden, Doğu Afrika'da verginin %80'ini ödeyen iş sektörü, şu anda hükümet üzerinde daha fazla etkiye sahip. İş adamları, yasal ve adli reformlar ve komşu ülkeler arasında serbest ticaret ve serbest geçiş hakkı talep ediyorlar. İşadamları, özgürlüğü olumlu bir şey olarak görüyor. Tabii ki, devlet görevlileri ve politikacılar, buna karşı direniyor ve hâlâ eski yöntemlerini finanse edebilmek için daha fazla yardım bulmaya çalışıyorlar. Fakat, işler değişiyor; çünkü değişmek zorunda.

Ayau: "İyi Samiriyeli Sorunu" nun bir diğer yönü de şu ki, yardımda bulunan Batı hükümetleri, iktisadi konularda çalıştıkları ülkeler hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan, deneyimsiz devlet görevlilerine yetki verirler. Yardımı kullanan bürokratlar, çoğunlukla Batı değerlerini ve kendi ülkelerini zenginleştiren teşebbüs kültürünü benimsemeyen profesyonel devlet görevlileridir. Harvard ya da Georgetown Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra, üçüncü dünya ülkelerinde, hayallerindeki dünyayı yaratmaya çalışırlar. Yardımda bulunan ülkelerdeki bakanlar ve vergi yükümlüleri, bu sözde uzmanlara itimat ederler. Verdikleri paranın nasıl harcadığını görseler, bu duruma büyük tepki gösterirlerdi.

Mitra: "Batı değerleri"nden bahsettiniz. Bireycilik, maddi gayeler ve teşebbüs ruhu, yalnızca Batı'ya has özellikler değildir. Bunlar evrensel değerlerdir. Aynı şekilde, özgür ve açık toplumun hem Doğu'dan hem de Batı'dan kolektivist düşmanları vardır.

Batılı vergi yükümlülerinin, ödedikleri paraların nasıl harcadığıyla ilgili hiçbir fikirleri olmadığına dair Manuel'in söylediklerine katılıyorum. Dünya Bankası ve diğer yardım kuruluşları, yardım konusunda çok fazla şeyin ters gittiğini kabul etmeye başladılar. Artık, yardım programlarını ortaya koyarken, sivil toplum kuruluşlarını da bu işe dahil ediyorlar. Yardım sanayii böylece sivil toplumu da yozlaştırıyor!

Kasper: ABD Başkanı Bush, Monterrey'de yeni gerçekleştirilen zirvede, dış yardımlarda büyük bir artış olacağını vaat etti, ancak bunu "yeni bir şarta" bağladı. Buna göre, gerçek demokrasiye doğru ilerleme gösteren ve ekonomilerini liberalleştiren yoksul ülkelere yardım sağlanacak. ABD, özel mülkiyet hakkını, serbest piyasayı ve hukukun üstünlüğünü uygulamakta başarısız olan ülkelere yapılan yardımın durdurulmasını önerdi. Bu şartlar, "kurumsal gelişme teorisi"ne dayanır. Bu teori, iktisadi hürriyetin, her şeyden daha fazla, iktisadi gelişmeyi sağladığı doğrultusunda ampirik olarak iyi kurulmuş bir anlayıştır.¹ Bu şarta bağlılık işe yarayabilir mi?

Mitra: Şarta bağlılık alıcı ülkeleri gücendirecektir. Bunun yanında, iktisadi özgürlük alanında standartlarımızı yükseltmek kendi ülkemizin çıkarıdır. Birleşik Devletler Hükümeti'ni memnun etmek için liberalleşmenin gerçekleştirildiği izlenimi oluşturulmamalıdır.

¹ Bu, Kanada'da Fraser Institute'un yayınladığı çok itibarlı bir araştırma olan *Economic Freedom of World 2002 (Dünyadaki İktisadi Özgürlük 2002)*'de belirtildi (www.fraserinstitute.ca). Ayrıca, bu açıklama The Heritage Foundation ve *The Wall Street Journal*'ın indeksinde de yer aldı. (www.heritage.org).

İktisadî Özgürlük: "Sahip Olanlar" ve "Sahip Olmayanlar"

Shikwati: Katılıyorum. Şarta bağlılık, yeni sömürgeciliğin bir başka şeklini andırıyor. Özgür kurumları bir ülkenin kendisi yaratmalıdır. Kötü yönetim ve bunaların yaşandığı uzunca bir dönemden sonra, Afrikalılar artık kötü yönetimin sonuçlarının farkına varıyorlar. Yoksulluğun pençesinden kurtulmak için, teminat altına alınmış özgürlüğün ne kadar önemli olduğunu anlamaya başladılar. Eğer şarta bağlılığın hariçten empoze edilmesi, kötü politikacılara halkın sempatisini kazanıp, oy toplama ve tekrar milliyetçilik kozunu oynama imkânı verirse, bunun sonucu çok trajik olur.

Ayau: Benim de bu konuda bazı şüphelerim var. ABD Başkanı, bilgilerini yardım bürolarından alır. Yardım bürolarındaki kişiler, ABD Başkanı'na, kendilerine iş alanı yaratan bir projeyi durdurmasını söyleyebilirler mi? Şartların tamamlandığına ya da çok kısa bir süre içinde tamamlanacağına Washington'u inandırmak için yardımdan faydalanan ülkelerdeki yerel yetkililerle gizli bir ittifak yapmamaları mümkün mü?

Dış yardım işinde yer alan güçler, iktisadî özgürlüğün önemini anlamıyor, çünkü onlar spontane gelişen ilerlemenin gücünü anlamıyorlar. Spontane gelişme derken şunu kastediyorum: Hukukun üstünlüğü ilkesi doğru şekilde uygulanırsa, özgür insanlar yetenek ve akıllarını kullanarak, içinde buldukları durumu iyileştirebilirler. İnsanların önündeki bu imkân engellenmezse, gelişme gerçekleşir. Fakat, hükümetler, kendi bilgisizlikleri içinde, bu spontane gelişim sürecini engelleyerek, kendi gelişim plânlarını tepeden inme yöntemlerle empoze etmeye çalışır, sanayi ve ticarete var olan özel teşebbüs, yenilik ve yatırımları kısıtlayan projeler üretirler.

Kasper: Genel olarak, problem, plânlamacıların ve yardım işinde yer alan görevlilerin, yoksulluğa karşı çözümleri olduğunu iddia edip, bu çözümleri ülkelere empoze etmeleridir. Buna karşılık liberaller şunu savunmaktadır: "İnsanlara, kendileri için iyi olanı keşfetmeleri konusunda güvenin. Sadece özel mülkiyet, serbest sözleşmeler ve hukuk önünde eşitlik ilkelerini koruyacak basit kuralları teşvik edin." Ancak, plânlamacılar sahte bir tavırla hareket ediyor ve yan etkileri görmezden geliyorlar. Bu sebeple, plânlamacılar, Mısır'da Assuan Yüksek Barajı, Çin'de çiftlik ortaklaştırması ve İngiltere'ye demir üretiminde yetişmek için İleriye Doğru Büyük Sıçrayış gibi gösterişli projeleri desteklediler.

Yan etkiler daha sonra keşfedildi: Assuan'dan yukarı doğru Nasser Nehri kum ve çamurla doldu, akıntı yönünde büyük miktardaki verimli toprak/arazi yok oldu, insanlar ırmak kenarlarındaki verimli topraklara evler inşa ettikleri için, alüvyonlu Nil Nehri toprağın verimini artıramadı ve tuzluluk oranı da tehlikeli boyutta arttı. Çin'de, çiftçiler, tarım aletleri ve demir yatakları olarak yeniden işlemek, plânın hedefine ulaşmak için, tarım aletlerini ve yatakları eritip, külçe hâline getirdiler. "Büyük Geriye Doğru Adım" ormansızlaşmayı ve toprak erozyonunu üretti.

Ayau: Bunlara daha sayısız örnek eklenebilir. Sadece özgüven kazanarak ve tüm bu büyük plânlara sırt çevirerek, insanların ihtiyaç duyduğu gelişme sağlanacaktır. Gelişme devlete bırakılamayacak kadar önemli bir konudur!

Şunu sormama izin verin: Neden hükümetler Lâtin Amerika'da bize zarar veren yüksek tarifeleri tek taraflı olarak budamıyor? Onun yerine biz, sizler kendinize zarar verdiğiniz müddetçe biz de kendimize zarar vermeye devam ederiz prensibini

öneren bitmez tükenmez WTO görüşmelerini bekliyoruz! Ticarî müzakerelerin bu karşılıklı mazoşizmi, sadece gelişmeye karşı gösterilen inatçı kolektivist yaklaşımla ve belki aynı zamanda, konferans etkinliklerinden alınan zevk ve ticarî müzakereler içinde yer alan kişiler için kariyer imkânının doğmasıyla açıklanabilir.

Mitra: Hindistan gibi büyük ülkelerde, sermaye akışı ve ticarete liberalleşmenin sağlanmasında yapılan ertelemeler yeterince vahim boyutlara ulaştı. Bununla birlikte, bu durum iç pazarın geliştirilmesi/düzeltilmesi hususunun savsaklanmasına eşlik ediyor. Hükümetin denetimlerinden en fazla zarar görenler, en yoksullar oluyor. Bu yoksul insanlar eğitimsiz ve aç olabilirler, ancak küçük servetler üretmede ve karşılaş-tırmalı üstünlük anlayışına dayalı ticaret yapmakta girişimci ve beceriklidirler. Yoksul Hintliler böyle olmak zorunda, aksi takdirde aileleri açlıkla yüz yüze gelir. Yoksul insanlar bürokratik denetim ve ruhsat alma işleriyle ilgilenme kapasitesine sahip değillerdir. Onlar tabii ki düzenleyici engelleri atlatmayı başarıyor, ancak bu bedavaya olmuyor. Düzenlemeler, usule uygun fabrikaların çalıştırılmasının maliyetini sunî olarak yükselttiği için, bilgisayar ve motorlu araçları tek bir çatı altında toplayan teknolojilere, fakir Hintliler arasında nerede görebilirsiniz? İnsanlar ikinci el motorları ve yeni parçaları birleştirerek tarım makineleri ve araçları üretiyor.

Neyse ki, Hindistan pazar seviyesindeki bu tip yatırımlara her zaman sahip olmuştur. Sovyetler Birliği bu özellikten yoksundu ve bu da SSCB'nin dağılmasının en önemli sebebidir. Buna karşılık, bağımsızlığını kazandıktan sonra, Sovyet modelini örnek almasına rağmen, Hindistan, dayanıklılığını muhafaza etti; çünkü biz, enformal sektördeki küçük girişimcilerin çok eskiye dayanan kültüründen yararlanabildik.

Fakir insanlar arasında hiç yaşamamış, bu ülkenin dışından gelen iyi Samiriyeliler, bu kültürü anlayamaz. Bu kadar aciz durumda olan bu insanlar içinde buldukları kötü hâli nasıl iyileştirebilirler? Size şunu söylüyorum: İnsanlara özgürlüklerini verin, onlar serveti yaratacaklardır! Hiçbir yardım kuruluşu kendi müdahaleleri ve yardımları olmadan kendiliğinden gelişmenin gerçekleşebileceğini düşünemiyor.

Shikwati: Malların mübadelesinde özgür oldukları müddetçe, fakir Afrikalıların kendi kendilerine yettiklerine sayısız örnek verebilirim. Afrika'da çok sayıda spontane yatırım ve ticaret faaliyeti bulunuyor; ikinci el kıyafetlerin satışı sözünü ettiğimiz durumun en iyi örneklerinden biridir. İnsanlar devlete bel bağlamayı öğrendiklerinde, tembel, yaratıcılıktan yoksun ve fakir olurlar; önleri açıldığında, problemleri çözerler. Sadece bir tek örnek vereceğim: Son zamanlarda Kenya'da yaşanan kıtlık süresince, birçok kişi ulusal bir facia olacağını öne sürdü ve uluslararası yiyecek yardımının gerekli olduğunu düşündü. Neyse ki, yoksulların şansına, tüccarların Uganda ve Tanzania'dan darı ve diğer gıda maddelerini getirebilmeleri için komşu ülkelerle olan sınırlar ticarete açılmıştı. Ticarî çare, en ciddi krizlere bile kolaylıkla çözüm getirdi. Hükümetler ve uluslararası kuruluşlar ise yavaş hareket ediyor ve ancak açlık baş gösterdikten sonra faaliyete geçiyorlar.

Kasper: Hükümetleriniz neden yardım bağımlılığını oluşturan bu hatalı yabancı temsilcilerin görevlerine son vermiyor?

Ayau: Hükümetin evrensel doğası yüzünden. Dünyanın her yerinde, politikacılar, para ve denetim aygıtlarına erişebilirlik karşılığında kolaylıkla satın alınabilir.

İktisadî Özgürlük: "Sahip Olanlar" ve "Sahip Olmayanlar"

Kâr peşinde koşma insan doğasının bir parçasıdır. Eğer zengin ülkeler hiçbir yardımda bulunmazsa, politikacılar üzerinde doğru işler yapmaları için daha fazla baskı oluşur. Yardım, sadece kolay ve kısa süreli çözümler getirir. Yanlış, iktisadî mantıktan yoksun politikalar sürdürülür. Yardım olmazsa, daha fazla özgürlük ve daha temiz hükümetler olur ve böylece daha fazla servet yaratılır.

Shikwati: Yardım öneren yabancılar, yoksulluk için kolay bir çözümün var olduğunu iddia ederler. Politikacılar, daima bunun peşinde olacaktırlar. Ancak, dış yardım, karşılıksız değildir. 1990'dan önce, Afrika'ya yapılan yardımların çoğu bir armağan değil, borçtu. Sonuç olarak, yeni doğan her Kenyalı, bugün kişi başına düşen gelirin 377 dolar olduğu bir ülkede 216 dolar borçla doğuyor. "Toplumsal reformcular" belki iyi niyetlerle geliyorlar, ama onların öğütleri ve faaliyetleri kötü sonuçların doğmasına sebep oluyor. Sonunda çok sayıda Afrikalı bugün yabancılaşıyor ve hayat standartlarında hızlı düşüşe maruz kalıyor.

Bununla beraber bir uyarıda bulunmak istiyorum. Afrika'daki milliyetçi liderler Dünya Bankası'nın ve diğer yardım kuruluşlarının kendi ülkelerine dönmelerini istiyorlar, ancak üslupta takılıyorlar. Afrika ülkelerinin en çok ihtiyaç duyduğu şey, temel konularda –iyi ve uygulanan yasalar, gerçek demokrasi ve temiz yönetim-gelişmenin sağlanmasıdır. Geçen on yılda, Kenyalılar bir ekonomik bunalım yaşadılar. Yüksek bir suç oranı ve yozlaşma var: Kenya'daki yolsuzluklar üzerine son zamanlarda yapılan araştırmalara göre, en fazla yozlaşmanın yaşandığı alanlar yargı ve polis teşkilâtıdır. Bu sebeple de hâkimler ve polislerin yardımıyla bu yozlaşmanın üstesinden gelmek bir hayli zor olacak.

Bu temel sorunlar çözülmezse, ekonomik büyüme, anlaşılması zor bir konu olmaya devam edecek. Küçük miktarlarda yardım öneren ve basit hatalarımızı büyük dramatik olaylar hâline getiren bu yabancı temsilciler, sadece dikkatimizi bu temel konulardan başka tarafa çekiyor. Zayıf kurumların, yoksulluğun temel sebebi olduğu artık aşikâr. Kenya'da yoksulluğun temel sebeplerini ortaya koymak amacıyla yasal inceleme yapmak için girişimler var: Yönetim, güçler ayrılığıyla dengelenmiyor, idareciler sık sık sun'î olarak yargıyı ve meclisi geçersiz kılıyorlar. İdareci müdahalesi, özel teşebbüsün baş belâsıdır. Sun'î resmî kararname başkanlık sarayından geliyorken kimler yatırım yapar? Sadece bir örnek vereceğim: Kahve yetiştiricilerimiz, hükümet yetkililerinin sınırlamalarına maruz kaldı ve kahve ticareti izne bağlı hâle getirildi. Çiftçiler yetkililer tarafından öylesine haksız ve hoyrat bir muameleye tâbi tutuldular ki, cevap olarak, kendi kahve ağaçlarını yok ettiler. Ne meclis ne de özgür basın bu tip bir müdahaleciliğin sebeplerini araştırdı. Şu anda 1991-92 öncesine göre daha fazla serbestlik oluşmaya başladı, çünkü –daha önce söylediğim gibi- yardımlar hükümete çok fazla para sağlamıyor. Bu sebeple yöneticiler insanlara biraz daha fazla önem vermek zorundalar.

Ayau: İnsanlık tarihi boyunca hiçbir ülke, dış yardım sayesinde gelişmemiştir! Başarılı bir gelişmenin anahtarı sermayedir. Eğer sermayeyi yüksek oranda vergilendirirseniz ya da enflasyonist politikalarla birikimlerin önünü tıkarsanız, az miktarda sermayeye sahip olur ve az miktarda sermayeyi kendi ülkenize çekersiniz. Sermayenin yüksek oranda vergilendirilmesi, dış yardımın yerleştirdiği ve desteklediği, bu yanlış, eşitlikçi, yeniden dağıtım politikalarına dayanıyor.

Mitra: İronik olarak, yüksek vergiler, üçüncü dünya ülkelerinde çok sayıda işçi istihdam edilmesini de engelliyor. Bol miktarda işçinin bulunduğu birçok ülkede, işçi piyasasında uygulanan vergiler ve düzenlemeler yeni iş alanları yaratmayı neredeyse imkânsız hâle getiriyor. Hindistan'daki örgütlü sektörde uygulanan iş/işçi düzenlemeleri, işçi istihdamının maliyetini artırıyor. Bu sebeple sanayiciler istihdamı azaltıyor ve fazla miktarda sermaye kullanıyorlar. Bunun sonucunda da çok sayıda Hintli, sadece ekonominin örgütlenmemiş ve yer altında işleyen kısmında iş bulma şansı elde edebiliyor.

Ayau: Yüksek işçi maliyeti, büyük oranda Birleşmiş Milletler Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün uyguladığı politikalar yüzündendir. ILO, 1950'lerde başlayan Sovyet etkisiyle her zaman sendikaları ve anti-kapitalist çıkarları temsil eder. ILO, üçüncü dünyada yaşanan yüksek oranlı işsizliğin sorumlusudur.

Mitra: İşgücünün %85'inin organize sektörün dışında çalıştığı ve iş alanlarının %50'sinin yer altı ekonomisinde bulunduğu Hindistan'da, bu durumu görebilirsiniz. Büyük işverenlerin çoğu zorla empoze edilen uluslararası regülasyonların gereklerini yerine getiremiyor. Regülasyonların birçoğu, gayriahlâkî ve insanlığın büyük çoğunluğu için adaletsiz düzenlemelerdir. Fakir insanlar, kendilerine daha iyi beceriler kazandıracak, kendilerini dünya piyasasında rekabet edebilecek duruma getirecek üretkenliklerini artıracak ve daha fazla para kazanmalarını sağlayacak olan meslekleri yitiriyorlar.

ILO'nun empoze ettiği düzenlemelerin ortaya çıkmasına sebep olduğu birçok disorganize sektördeki istihdamın güvenli olmadığının ve kanunların korumasının dışında kaldığının farkına varılması gerekir. Yeraltı ekonomisi şiddet ve zora dayalı taktiklerle doludur.

Kasper: Hindistan gecikmeli olarak birtakım iyi reformlar ortaya koydu. Bu reformlar sayesinde, 1990'larda hatırı sayılır bir yükselme oranına ulaşıldı. Bu reformlar desteklenecek ve artırılacak mı?

Mitra: Biz bu reformların zamanlaması ve hızı hakkında tartışabiliriz, ancak, liberalleşme şu anda özgür ekonomi için önemli bölgeler/tabana yarattı. Demokrasimizde, hiçbir parti ve taşra hükümeti kolektivizme geri dönemez. Bu bölgeler şimdi federal sistem içinde birbirleriyle rekabet ediyor ki, bu Hindistan gibi büyük ülkeler için önemli bir avantajdır.

Daha önce söylediğimiz gibi, etkili olmaları ve gelişmeyi teşvik etmeleri için, pazarların, bazı temel kurallara ihtiyacı vardır. Burada mahallî geleneksel kurumlar önemlidir, ancak bu kurumlar büyük oranda saldırganlık ve zora dayalı taktiklerle yan yana gitmektedir. Bu sebeple, hukuka uygun sözleşmelerin dışardan –yani hükümet tarafından korunmasına ve sözleşmelerin yerine getirilmesine ihtiyaç vardır. Kendilerine şiddet uygulama tekeli verilen devlet birimleri sıkı şekilde denetlenmelidir. Ancak o zaman, kuralları âdil biçimde uygulayacaklardır. Hukukun üstünlüğü olmadan, fakir insanlar kendi durumlarını düzeltme yolunda etkin olamazlar. Devletin koyacağı kurallar, toplum içinde gelişen kültürel normlara saygı göstermelidir. Aksi takdirde, etkili olamaz. Devlet kanunları halkı görmezden gelirse, insanları ihmal ederse, insanlar da kanunları görmezden gelir.

İktisadi Özgürlük: "Sahip Olanlar" ve "Sahip Olmayanlar"

Ayau: İyi bir hukuk elzemdir. Maalesef, şu anda hakkaniyet ve yeniden dağıtım dayanan çok sayıda yasa ve regülasyon bulunmaktadır. Bunlar hukuku zayıflatıyor. Hakkaniyet ve eşitlik felsefesi, aşırı düzenleyici yasama faaliyetlerine ve müdahalelere yol açıyor. Bununla birlikte, yasa ve regülasyonlar, ABD'de ülke gerçeklerini ve kültürel değerleri göz ardı eden amatörler tarafından tasarlanıp, bizlere dayatılıyor.

Bu, insanların kendi başlarına var olmalarına ve durumlarını iyileştirmelerine yardımcı olan basit ve yerinde kanunlara duyulan saygıyı zayıflatıyor. Aşırı yasama faaliyeti, çoğu kez, yasaya itaati imkânsız hâle getiriyor. Lâtin Amerika'da hukukun uygulanması ihmal ediliyor. Bunun yanında, yasa ve düzen çoğunlukla sağ ve diktatoryal eğilimli ordu tarafından âdeta dayatılıyor. Bu da, iyi insanların polis teşkilatına, orduya ve yargıya katılma heveslerini kırıyor.

Kasper: Güneydeki "yoksullar" ve kuzeydeki "varlıklılar" arasında gerçekleşen ticaret ve yatırım akışı hakkında konuşabilir miyiz? Üçüncü dünya ülkelerinde, kapalı ekonomi yoksul insanlara zarar veriyor. Bu konuyla ilgili neler yapılmalıdır?

Mitra: Hindistan büyük ölçüde tarıma dayalı bir ülke olduğu için, tüm tarımsal ürünlerimiz için serbest piyasanın sunduğu imkânlardan yararlanabiliriz. Bu da, ekonomimizde kilit bir rol oynayan tarımda, serbestliğin ve teknik yeniliklerin geliştirilmesine yardımcı olacaktır. Fakirliğin yok edilmesinde kilit bir role sahip olan kırsal kesimde, yoksulluğun yoğun bir şekilde görülmesi rastlantı değildir. Avrupa Birliği, Japonya ve ABD gerçekten yoksul insanlarla ilgileniyorsa, kendi çiftçilerini şımartan bencil korumacı politikalarını ve sübvansiyonlarını durdurmaları gerekir. Tarımda, mevcut hayat standartlarıyla, iki Avrupa Birliği çiftçisinin barındırılması, belki 400 Hintli çiftçinin hayatta kalma şansına mal oluyor.

Shikwati: Avustralya, uluslararası forumlarda nasıl görüşmelerde bulunulacağını göstererek üçüncü dünya ülkelerine yardım ediyor. Bizler, müzakere etme becerisine sahip değiliz ve zengin ülkelerin ticarî çıkarları tarafından kolayca bertaraf edilebiliyoruz. Biz ticaret istiyoruz, yardım değil! Ben, sadece, zengin ülkelere, Afrika halkına kendi ürünlerini özgürce ihraç etmeleri için bir şans vermelerini istiyorum. Bizler, aynı zamanda, yabancı yatırımı da ülkemize çekmeyi istiyoruz, ancak, aşikâr bir hâl alan yozlaşma, sınırsız/karşılsız kamulaştırma ve kötü kurumlar bunun önünde engel oluşturuyor. Yetkililer, yabancı yatırımcılardan, yatırımları üzerinden belli bir miktar pay talep ettikleri sürece insanlar neden buraya yatırım yapsın?

Ayau: Tarımda ne olursa olsun, ülkelerimiz yoksulluğu ortadan kaldırmak için sanayileşmek zorunda.

Mitra: Gerçekten öyle. Bu yüzden, yoksulluğun devam etmesine sebep olan, pastoral kırsal yöntemleri savunan birçok sivil toplum kuruluşundan dolayı sıkıntı duyuyorum.

Son on yılda, köy nüfusunda %15 oranında bir düşüş yaşandı, çünkü ekonomi açılma gösterdi ve tarım dışında yeni iş fırsatları ortaya çıktı. Bu, Hindistan'daki yoksulluğun azaltılmasında hayati bir noktadır.

Kasper: 1950'lerden beri, Doğu Asya'da, tarımdan sanayiye doğru bir geçiş yaşandı. Birçok Doğu Asya ülkesi günümüzde zengin ülkelerin hayat standartlarına yaklaşıyor. Bu tip bir hareketlilik neden Afrika ve Lâtin Amerika'da gerçekleşmiyor?

Shikwati: Afrika'da insanların çoğu toprağa bağlı. Sahip oldukları küçük toprak parçası, onların tek maddî güvencesi. Şehirlerdeki kenar mahallelerde sefil ve emniyetsiz bir hayat sürdürülüyor. Geçmişte, hükümetler insanları topraklarına geri dönmeleri için de zorladı. Ancak, babadan oğla geçen toprak parçası, gittikçe artan erkek çocuklar arasında bölündükçe, bu insanlar yine yoksulluğun pençesine düşüyorlar.

Ayau: Katı bir istihdam yapısının temel sebebi, etkili ve yenilik getirici sanayileşmeyi engelleyen tarifelerin varlığıdır. Gümrük çok pahalı; üreticileri geniş mal stoku tutmaya, yüksek tutarlarda rüşvet ödemeye ve sanayicileri, üretimi bırakıp, politikacılarla lobi yapmaya ve onları yolsuzluğa itmeye zorluyor. Tarifeler, müte-madiyen müteşebbis kültürünü baskı altına alıyor ve rekabeti ortadan kaldırıyor. Bununla beraber, ekonominin dışı açılmasının önündeki en büyük engel, yabancı mallara uygulanan yüksek gümrükle çıkarları korunan ve rahat pazarları seven yerel iş lobileridir.

Mitra: İronik olarak, bunu yabancı şirketler de uyguluyor. Ford, Hindistan'a otomobil ithal edilmesine karşı lobi çalışması yapmak amacıyla yerli otomobil üreticilerine katıldı. 1980'lerde, Pepsi, Coca Cola'yı Hint pazarından uzak tutmak için milyonlarca dolar harcadı ve birkaç yıl da bunda başarılı oldu.

Ayau: İşadamlarının çoğu, ileriye göremeyen, basiretsiz kişiler. Bu insanlar, daha özgür ve açık bir ekonominin, kendi pazar paylarını da artıracığını anlamıyorlar. Başarılı, zenginleşen ithalatçılar, yerli üreticilerin de yararına olan gelir artışını yaratıyorlar. Sadece birkaç işadama karşılaştırmalı üstünlüğü anlıyor....

Kasper: Karşılaştırmalı üstünlük, şu düşünceye dayanıyor: Bir insan ya ihtiyaç duyduğu şeyleri doğrudan kendisi üretir ya da dolaylı bir yöntem kullanarak, özellikle iyi olduğu bir alanda uzmanlaşıp, istediği diğer şeyler karşılığında ürettiklerini satar. İkinci yöntem, her zaman yüksek hayat standardına ulaşmada çok daha yararlı olur. Meselâ, bir cerrah, saç kesiminde de başarılı olabilir. Ancak, bu kişi cerrahî alanda uzmanlaşır ve ailesini saçlarını kestirmek için kuaföre gönderirse, daha yüksek bir hayat standardına sahip olur. Eğer Avustralyalılar diğer ürünlere oranla çok daha başarılı oldukları alüminyum motor bloklarının seri üretiminde yoğunlaşırsalar ve diğer ülkelerden alınan monte edilmiş otomobiller için motor bloklarını satsalardı, çok daha iyi durumda olurlardı. Avustralya'da ticaretin liberalleşmesi, tarifeler ve kotalar kesildiğinde ne kadar ucuz ve iyi otomobiller ve giysiler üretilebileceğini gösterdi. Uzmanlaşma, genel anlamda gelişmeyi artırır. Bu, tüm tarafların kazandığı bir oyundur.

Ayau: Üniversiteler karşılaştırmalı üstünlüğü açıklamakta başarısız oldular. Birçok işadama, resmî görevli ve ekonomist -gazetecileri bir kenara bırakıyorum- uzmanlaşmanın ve mübadelenin yararını anlamaz, ki bu yarar, karşılaştırmalı üstünlüktür.

Mitra: Bu tip bir iktisadî bilgisizlik, serbest ticaret aleyhine gösteri yapanların taraftar kazanmasını kolaylaştırır. Yabancı toplumsal reformcular bugün, bir çeşit geliştirilmiş Avrupa Birliği sosyal anlaşma/yasasını uygulamak suretiyle, sun'î olarak üçüncü dünya ülkelerindeki ücret seviyesini yukarı çekmeye çalışıyorlar. Bu reformcular, Hindistan'da yoksulların ve düşük ücretle çalışanların ticaretten elde

• İktisadî Özgürlük: "Sahip Olanlar" ve "Sahip Olmayanlar"

ettikleri kaynağı yok ediyorlar. Bu uygulamaları savunan grubun, insanların gelişme ve refah istediği üçüncü dünyada fazla destek görememesinin sebebi de budur.

Kasper: "Dünyanın (Gezegemizin) Dostları" (Friends of the Earth) ve benzer gruplar, şu anda Avustralya gibi ülkelerin, enerji alanında haksız kazanç elde ettikleri ve gazları atmosfere yaydıkları için nasıl cezalandırılacağı konusunda, Avrupa Birliği yönetimleriyle görüşüyorlar. Sivil toplum kuruluşları, âdil ticareti savunuyor ama adalet/tarafsızlık ve âdil fiyat tam olarak tarif edilemeyen, belirsiz kavramlardır. "Âdil" bir dünya ticarî düzeni, çatışmaların siyasileşmesine yol açar. Diğer taraftan, serbest ticaretin ve piyasa fiyatlarının açıkça ne anlama geldiğini biliyoruz. Bu, iyi dünya vatandaşlığını yaratıyor.

"Küreselleşme" karşıtı sokak protestocuları herhâlde daha serbest ticaretin ve sermaye akışının, üçüncü dünyadaki yoksul insanların yoksulluk dışında kendi imkânlarıyla çalışma ve öğrenme şanslarını ortadan kaldırdığını düşünüyor. Bu sokak protestocularıyla karşılaşırsanız, onlara ne söylersiniz?

Shikwati: Dün, Sydney'de Kenyalı bir sokak tüccarıyla tanıştım. Geçenlerde gerçekleştirilen "kısa WTO toplantısı" aleyhtarı sokak protestocularının, kendi kendilerini tatmin eden, şımarık, aylak, orta sınıf çocukları olduğunu gözlemlediğini söyledi. Bu çocuklar üçüncü dünya ülkelerindeki yoksul insanları önemsemiyorlar. Diğer taraftan, toplantıda yer alan Afrikalı resmî görevliler, sivil toplum kuruluşlarının protestocularını farklı bir yönden tanımlıyor. Protestocular, bedava ilaç ve borçların bağışlanması konularında duyulan sıkıntının yoksul ülkelerin görüşmecilerinin ellerini güçlendirdiğini düşünüyorlardı. Yardımı savunan bu grupların, amaca zararı dokunan kişiler olduğunu düşünüyorum. Bu insanlar, sadece Batı'da kendileri için daha fazla para elde etme gayesiyle kampanyalar yapıyorlar. Oysa onların kampanyaları Afrikalıların her zaman dilenci olarak kalmalarına sebep olacaktır. Afrikalıları ucuz AIDS ilaçları verilirse, bu en fazla geçici bir fayda sağlayacaktır. Daha sonra satışa çıkarılan gelişmiş ilaçları almaya güçleri yetmeyecektir. Hatta bu ilaçlar ülkemize ulaşsa bile, bu, onların dağıtılacağını ve idaresinin gerçekleştirileceğini garanti etmez. Bizler kazandığımızla en iyi ilaçları alabilecek güce erişmek için ticaret istiyoruz. Sivil toplum kuruluşlarının eylemcileri, üçüncü dünya ülkelerindeki hükümetlerde yaşanan yozlaşmanın üstüne giderlerse, yoksullar yararına çok şeyler yapmış olurlar. .

Mitra: Hükümet dışı kuruluşlar daima âdil ticareti savunurlar. Ancak, gerçekte, serbest ticaret, âdil ticarettir. Eğer karşılaştırmalı üstünlüğü kullanmazsan, ticaretini yapacak hiçbir şey olmaz.

Ben sadece yardımı savunan eylemcileri ve onlara para sağlayan kişileri, yoksulluğu yaşamaya davet ediyorum. Belki onlar iyi niyetlere sahipler, fakat onların yoksulluğa ve bunun üstesinden nasıl gelineceğine dair hiçbir fikirleri yok. Ben, bunu, geçenlerde Delhi'de, İklim Değişikliği konusu üzerine gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler konferansı boyunca, bazı Avrupa Parlâmentosu üyelerinin ve genç Kanadalı öğrencilerin, Hintlilerin yüz yüze olduğu yoksulluğu bizzat yaşadıklarında gördüm. Onlar, elektriği olmayan köylülerle, potansiyel Greenhouse etkisi ve tarımsal korumacılık hakkında tartışamayacaklarını kabul ettiler. Bu tip meselelerde, gerçek hayat en iyi öğretmen oluyor. Eylemciler, her zaman gerçek dünyayla yüzleşmeye davet edilmelidir.

Önceden, küreselleşme karşıtı protestocuların basitçe yanlış bilgilendirildiklerini düşünüyordum; ancak, sözünü ettiğim zirvede onlarla tanıştıktan sonra, şu anda çoğunun zengin ülkelerdeki bencil korumacı çıkarların tamamlayıcıları ya da üçüncü dünyada yaşanan sefaleti ve bunun üstesinden nasıl gelineceğini önemsemeyen kişiler olduklarını düşünüyorum.

Kasper: Ben, gelişmenin altında yatan kültürel ve kurumsal sebeplerle çok ilgileniyorum. Kendime, Doğu Asya'daki insanların, dış yardımın çekiciliğine kapılmadıklarını ya da yerel görevlilerin yerine ithal edilen yetkilileri ve ILO türü kuruluşların önerdikleri çalışma politikalarını neden dinlemediklerini soruyorum.

Bu şartlar içinde, size, Barun, Hint kültürüyle ilgili bir soru sorabilir miyim? Sosyologlar, *dharma* idealinin –kaderine boyun eğme, rekabet ve yenilik yolunda, kendini geliştirmek için çaba sarf etmeme- Hindistan'da modernleşmenin önündeki en büyük engel olduğunu söylerler.

Mitra: Evet, doğru, ama ayrıca kaderini iyileştirmek için bireysel sorumluluk yüklenme anlamına gelen *karma* felsefesi de vardır. Hinduizm, tutarlı, bütünlümlü bir felsefeye sahip değil; ancak insanları bir araya getiren bir dini hoşgörüye sahibiz. Pazarda farklı insanlar, barış içinde birbiriyle etkileşim içine girerler. Pazarlar çok kültürlü toplumu mümkün kılar. Bizlerin hoşgörü ruhu ve pazar anlayışı Hindistan'ı bir arada tutar. Pazarlar, çok kültürlü bir ahengin yaratılmasının yoludur. Bu özellikler, benim Hintli olmakla gurur duymamı sağlıyor. Bizlerin, kendimize ait problemlerimiz var, ancak –geneline bakıldığında- bir milyar Hintli, uyumlu bir şekilde bir arada yaşıyor, çünkü insanlar pazarlarda gayriresmî olarak bir araya gelip etkileşebiliyorlar ve meşru davranışları koruyan temel anlayışlara sahipler.

Ayau: Voltaire'den bir alıntı yapmak istiyorum. Voltaire, menkul değerler piyasası/borsa, herhangi bir kiliseden çok daha dostane ve kutsal bir yerdir diye yazıyor.

Shikwati: Afrikalılar, uzun zamandan beri, ticareti ve pazarları kolaylaştıran geleneksel kanunları uygulamaktadır. Tarih boyunca farklı kabileler, takas usulüyle alışveriş yaptılar ve kaynaştılar. Nispeten son zamanlardaki yasa ve vergiler, bu alışverişi engelledi. Şu anda, katmadeğer vergilerinden kaçmak için, ticaretin büyük kısmı yeraltına kaydı. Ayrıca, politikacılar, bazen insanlara dışardan gelen kişilerin halkı yoksullaştırdığını söyleyerek, etnik grupların dışından gelen tüccarlara karşı tepki yaratarak, iktisadî hayatın akışına müdahale ettiler.

Ayau: Üniversiteler de James ve Barun'un ateşli bir şekilde anlattıkları üçüncü dünya ülkelerinde yaşanan yoksulluğun korkunç gerçekliğini ifade etmede başarısızlar. Üniversiteler karşılaştırmalı üstünlük teorisi gibi etkili teorileri doğru dürüst öğretmekte de başarılı olamadılar. Akademik çevrelerin büyük bölümü, kolektivist, rasyonalist ağın bir parçası. Bu durum, mühendis olmama rağmen neden ekonomi eğitimi aldığım sorusunun cevabıdır. Guatemala'da, serbest ekonominin temel prensiplerini öğrettiğimiz küçük bir özel üniversite kurmamızın altında yatan temel faktör de budur.

Mitra: Ben de aynı şeyi söyleyeceğim. Ben de akıllı ve kendi durumlarını iyileştirme kapasitesine sahip yoksul insanların, neden böyle korkunç bir sefalet içinde yaşadıklarını sorgulamaya başlayan bir mühendistim. Temelde yanlış olan bir şey vardı. İnsanda mevcut olan devasa boyutlardaki potansiyelin ve yaratıcılığın

İktisadî Özgürlük: "Sahip Olanlar" ve "Sahip Olmayanlar"

kullanılmadığını fark ettim. Aynı dönemde de klâsik liberalizm literatürünü –Adam Smith, Ludwig von Mises, Friedrich Hayek, Julian Simon- keşfettim. Onlar, serbest piyasacı bir think-tank kurmam için bana ilham verdi.

Ben, Marksist- kolektivist tuzağa düşmedim, çünkü her zaman baskı ve plânlama yerine, bireysel ve gönüllü alışverişe saygı duyuyordum. İnsanlar, akıllarını kullanarak kendi çıkarlarını gözetme kapasitesine sahipler. İnsanlar öğrenir. İnsanlar akıllıca pazarlık edebilirler. Çok sayıda seçkinler grubu üyesi –zengin ve fakir ülkelerdeki akademisyenler, sivil toplum kuruluşlarının eylemcileri ve plânlamacılar– fakirlerin cahil ve yönlendirilmeye muhtaç olduğuna inanıyorlar. Bu tamamen yanlış bir düşünce. Benim isteğim, yoksulların kendi çıkarlarını kovalamada, enerjilerini, yaratıcılıklarını ve bilgilerini kullanmalarının sağlanmasıdır.

Shikwati: Benim ailem, yoksul küçük toprak sahipleriydi ve ben öğretmen olmak için eğitim aldım. Üniversitede felsefeyle ilgilenmeye başladım. Bizler, Afrika'nın problemlerine çözüm bulmak için Afrika felsefelerini bulmaya çalıştık. Amerikalı bir serbest piyasa kuruluşunun verdiği Bastiat'ın *The Law* (Hukuk) adlı kitabını okuduktan sonra ise fikirlerimizin umutsuz sosyalist fikirler olduğunun farkına vardım. İlerlemenin yolu, basit, güvenilir hukuk çerçevesinde, serbest piyasa ve kendi sorumluluğunu üstlenme ilkelerinin uygulanmasıydı.

Ben şu anda, bir Hayek ekonomistiyim. Mayıs 2001'de think-tank'ımı kurdum ve şunu söyleyebilirim ki, şu anda ders vermek, gazeteler için fikir/kanaat yazıları yazmak ve radyo programlarına katılmak için aranılan bir kişiyim. Gerçekleştirdiğimiz atölye çalışmaları sırasında çok sayıda yeni arkadaşla tanıştım. Bugün serbest piyasa fikirlerinin olgunluk zamanı geldi, ancak, sabırlı olmak zorundayız.

Kasper: Eminim ki, *Policy* okuyucuları da bizleri bilgilendirdiğiniz ve bakış açılarınızı bizimle paylaştığınız için size teşekkür edeceklerdir.

Çeviren: A. Zeynep KOPUZLU